

ಡಾ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರರ 'ಶಿವರಾತ್ರಿ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ

ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಚೆನ್ನಭತ್ತಿ

ಸಂಶೋಧನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ

ಡಾ.ಆರ್.ಸಿ.ಹಿರೇಮಠ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.

mallucm1990@gmail.com

Article Link: <https://aksharasurya.com/2023/06/mallappa-chennabhatti/>

ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತರಾದ ಡಾ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ 'ಶಿವರಾತ್ರಿ' ಎಂಬ ನಾಟಕವು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅನಾವರಣ ಗೊಳಿಸಿರುವಂತಹದಾಗಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಂತಹ ಸಮಾನತೆ ಎಂಬ ತತ್ವವು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಕವಿಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಛಿದ್ರವಾಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವಂತಹ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ತತ್ವವು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ಸ್ತರದಿಂದ ತುಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟವರನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಸಮಾನತೆಯ ದಾರಿಗೆ ತಂದು ಕಾಯಕವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಸಾರಿದ ಮಹಾನ್ ಆದರ್ಶ ತತ್ವವಾಗಿದೆ. ಈ ತತ್ವದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜಾತಿಯು ಮೇಲಲ್ಲ-ಕೀಳಲ್ಲ, ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಯಾವುದೇ ಭೇದವಿಲ್ಲದ ಸಮಾನತೆಯ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಅಂದಿನ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನಿಂದಾಗಿ ಎಂತಹ ಕೆಟ್ಟ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಂಬಾರರು ಈ ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸುತ್ತ; ಅರಿವಿನ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ನಿಕ್ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಹಿಳೆಯು ಯಾವುದೇ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯದೆ, ಕುಟುಂಬದ ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಬದುಕುತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೀನಳಾಗಿದ್ದಳು. ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಇಂತಹ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತಿಯ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. 'ಶಿವರಾತ್ರಿ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮನಸ್ಸುಗಳ ಸಣ್ಣತನ ಹಾಗೂ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥ ಮನಸ್ಸುಗಳ ನ್ಯೂನತೆಯನ್ನು

ತಿಳಿಸುತ್ತ; ಮಹಿಳೆಯ ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ರಾತ್ರಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿರದೆ ಅದು ಶಿವರಾತ್ರಿಯಾಗಿದೆ. ಅಜ್ಞಾನ, ಅಂಧಕಾರ ತುಂಬಿರುವ ಈ ರಾತ್ರಿಯು ಶಿವತತ್ವ ಎಂಬ ಬೆಳಕಿನಡೆಗೆ ಬರುವ ಹಂಬಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕಟ್ಟಿ ಬಯಸಿದ ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಕಾಯಕ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ದಾಸೋಹ ತತ್ವ ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ಬೆಳಕಿನ ತತ್ವಗಳು; ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮನಸ್ಸುಗಳೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಹೊರಬರುವುದನ್ನು ಈ ನಾಟಕವು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಅಂತ್ಯವಾಗುವ ಈ ನಾಟಕವು ಇಡೀ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಮಾಡಿದ ಅಂತರ್ಜಾತಿಯ ಮದುವೆಯ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ, ಕೆಳಜಾತಿಯ ಹರಳಯ್ಯ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಜಾತಿಯ ಮಧುವರಸರನ್ನು ಎಳೆಹೊಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ನಂತರ ಅವರನ್ನು ಶೂಲಕೇರಿಸಿದ ಮಾರನೆಯ ದಿನದ ರಾತ್ರಿ ಹೇಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಡೀ ನಾಟಕವು ನಡೆಯುವುದು ಕಲ್ಯಾಣ ನಗರದ ದಲಿತರು, ವೇಶ್ಯೆಯರು, ಹಿಂದುಳಿದವರು, ಬಡವರು ವಾಸವಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ. ನಾವು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ವೇಶ್ಯೆಯರನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು ವೇಶ್ಯೆಯರ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ಮೂಲಕ; ಅವರಿಗೂ ಒಂದು ಆದರ್ಶ ಬದುಕಿನ ನೆಲೆ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ನಾಟಕದ ಪೂರ್ಣ ಹೂರಣ ಇರುವುದೇ 'ಸಾವಂತ್ರಿ' ಎಂಬ ವೇಶ್ಯೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ. ನಾಟಕದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಟಿಯ ಪಾತ್ರವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇವಳು ಹೇಳುವಂತೆ, "ಹರಳಯ್ಯ ಮಧುವರಸರು ಮಹಾಮನೆಯ ಶರಣರು. ಆದರೆ ಅರಮನೆಯ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೊಲೆಯ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಶರಣನಿಗೆ ಜಾತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಹಾಮನೆ ಹೇಳಿದರೆ, ಮನುಷ್ಯರೆಲ್ಲ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿರುವರಿಲ್ಲೇಬೇಕೆಂದು ಅರಮನೆ ಹೇಳಿತು." ಇಲ್ಲಿ ನಟಿಯು ಮಹಿಳೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದು; ಮಹಿಳೆಯ ಜಾಗೃತಿ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ದೃಶ್ಯ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಹುಚ್ಚಿ'ಯ ಪಾತ್ರವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು ಇವಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಹುಚ್ಚಿಯಾಗಿರದೆ ನಗರದ ದೇವತೆಯಾಗಿ ಇರುವಂತವಳು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರು, ದೈವೀ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಸಂಗಯ್ಯನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇವಳ ಅಂತರ್ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪರಿಚಯವಿದೆ. ಕಂಬಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ದೈವತ್ವದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದ್ದು ಮಹಿಳಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಹುಚ್ಚಿಯು ಹೇಳುವಂತೆ “ಕೇಳಿರಯ್ಯ ಕೇಳಿರಿ; ಪದ್ಧತಿಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಕತತು ಕೊಟ್ಟವರೇ ನೀವು ಕೇಳಿರಿ; ನೋವುಗಳ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಗಿವ ಪಾಮರರೇ ನೀವು ಕೇಳಿರಿ.” ಎಂದು ಹೇಳುವ ಈ ಮಾತುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಬದುಕಿನ ಸಾವು-ನೋವಿನ ಮುಖವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತ ಹೊಗುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಹುಚ್ಚಿಯ ಕುರಿತು ತುಂಗವ್ವ ಮತ್ತು ಕಾಶವ್ವಳು ಮಾತನಾಡುತ್ತ; ಶರಣರ ಹತ್ಯೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಇವರ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಶವ್ವಳು ಹೇಳುವ ಮಾತು, “ಈ ಕಡೆ ನೋಡ ಎಷ್ಟು ಆಕಾಶ ಎಷ್ಟು ಹಸನೈತಿ! ಮುತ್ತ ಸುರದಾಂಗ ಚಿಕ್ಕಿ ಮೂಡ್ಯಾವ, ನೋಡಬಾರದ?” ಎಂದು ಹೇಳುವ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿಸರ್ಗ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಸಂಕುಚಿತ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ವಿಶಾಲ ಜಗತ್ತಿನ ಪರಿಚಯ ಮಾಡುತ್ತ; ಮಹಿಳೆಯ ಆದರ್ಶ ಜಗತ್ತಿನ ಆಶಯವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಗಯ್ಯನು ವೇಶ್ಯೆಯಾದ ಸಾವಂತ್ರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಸಾವಂತ್ರಿಯ ಸುಂದರ ಮಗಳಾದ ಕಾಮಾಕ್ಷಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಪೂಜೆ ಮಾಡುವ ದೃಶ್ಯ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ದಾಮೋದರನು ಕೊಟ್ಟ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಚಂದ್ರಸರವನ್ನು ಸಂಗಯ್ಯನು ಸಾವಂತ್ರಿಯ ಕೈಗೆ ಕೊಡುವನು. ಸಾವಂತ್ರಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಕಾಮಾಕ್ಷಿಯ ಕೈಗೆ ಹೋದ ಚಂದ್ರಸರವು; ಕಾಮಾಕ್ಷಿಯು ತನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಸಾವಂತ್ರಿಗೆ ಹೇಳುವಂತದು, “ಅಮ್ಮಾ ಈ ಸರದ ಬೆಲೆ ನನ್ನ ಬೆಲೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ನನಗಿದು ಬೇಡ. ಆತ್ಮ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಿವರ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡು ಮುಂದಿನದು ನಿನ್ನ ಜವಾಬ್ದಾರಿ.” ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಯಾವುದೇ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಆಸೆಪಡದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಾಮಾಕ್ಷಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಲಿಂಗಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಸಂಗಯ್ಯನು ಕಾಮಾಕ್ಷಿಗೆ ಹೇಳುವಂತದ್ದು, “ನೀನು ಮಗನೊಂದಿಗೆ ಒದ್ದೆ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲೇ ಬರಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಪತ್ರ, ಹೂವು, ವಿಭೂತಿ ಮುಂತಾದ ಪೂಜಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತಗೊಂಬಾ” ಎಂದು ಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭವು ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ತನ್ನ ದೈಹಿಕ ಬಂಧನದಿಂದ ದೈವತ್ವದ ಸುಖದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯು ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಡ್ಯತನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಹೊಂದಿ ಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಯ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರುವ ನಿಲುವನ್ನು ಈ ಮೂಲಕ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಂಗಯ್ಯನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಮಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಸಾವಂತ್ರಿಯನ್ನು ಬೈಯುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಸಾವಂತ್ರಿಯು, “ಕೋಪ ಮಾಡಿಕೋಬ್ಯಾಡಿ ಪ್ರಭು. ವಿಚಾರ ನಾರಿಯರಾದ ನಾವು ಸೇವೆ ಬಯಸಿ ಬಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ನಮ್ಮ ವೃತ್ತಿ ಧರ್ಮ. ತಾವು ಕೊಡುವ ಬೆಲೆಯನ್ನೇ ಅವರೂ ಕಟ್ಟಿದರಿಂದ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವ ಮನಸ್ಸು ನಮಗಾಗಲಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ಹೇಳುವ ಸಾವಂತ್ರಿಯ ಮಾತುಗಳು ಸಮಾನತೆಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಈ ನುಡಿಗಳು ಪುರುಷನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಸಮಾನತೆಯ ಆಶಯವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತವೆ.

ಬಿಜ್ಜಳನು ಸಂಗಯ್ಯನ ಲಿಂಗಪೂಜೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ “ಪಾಪದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಲಿಂಗಪೂಜೆ!” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಓಹೊ ಈ ಮುಗ್ಧ ಸಂಗಯ್ಯನಿಗೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವ ಭಲವೋ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಾವಂತ್ರಿ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಕಾಮಾಸಕ್ತ ಪುರುಷರ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆಸುತ್ತವೆ. ಸಾವಂತ್ರಿ ಹೇಳುವಂತೆ, “ತಾವೇ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ ಪ್ರಭು; ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ವಿಟರು ಉಪ್ಪು, ಹುಳಿ, ಖಾರ ತಿಂದವರು. ಮೈತುಂಬ ಮಾಂಸವುಳ್ಳವರು, ಮಾಂಸದಲ್ಲೊಂದು ಮೃಗವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡವರು. ಮೃಗ ಹಸಿದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಮಾಂಸ ಗುರಿಯಾಗಿ ಬಂದು ತೃಪ್ತರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರನ್ನು ನೋಡಿರಿ; ಇವರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಚವಾದರು ಮಾಂಸವಿದೆಯೆ ಪ್ರಭು?” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಈ ಮಾತುಗಳು ಪುರುಷನ ಮೃಗೀಯ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ; ಪುರುಷನನ್ನು ಈ ಮೃಗತ್ವದಿಂದ ಸಾತ್ವಿಕತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಮಾರ್ಗದ ಅರಿವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಮಹಿಳೆಯು ಇಂತಹ ಎಲ್ಲ ಕಷ್ಟ ಕೋಟಲೆಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾವಂತ್ರಿ ಹಾಗೂ ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಂತ್ರಿಯು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಸ್ತ್ರೀ ಬದುಕಿನ ಅಂತರ್ಗತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸುವಂತಿವೆ. ಸಾವಂತ್ರಿಯು ಹೇಳುವಂತೆ, “ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ದೇಹ ಮಾರುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದವರಲ್ಲ ನಾವು. ನಮಗೂ ನಿಯಮಗಳಿವೆ ಸ್ವಾಮಿ. ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಮುಖನೋಡಿ ಮಣೆ ಹಾಕುವ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲ ಇವು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ನಿಯಮಗಳು. ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತ ನಿಯಮಗಳಿರುವಂತೆ, ಸ್ತ್ರೀಯ ದೇಹದೊಳಗೂ ಇವೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ತ್ರೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾದೀತೆ? ಕೈ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಏಳು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದಾಗ ಉಂಟಾದ ಸ್ಪರ್ಷದ ಅನುಭವವನ್ನು ಆ ಜನ್ಮ ಪರ್ಯಂತ ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಂಬುವಳು ಮಡದಿ. ಸ್ಪರ್ಷದ ಅನುಭವವನ್ನು ಅದು ಮರೆಯಾದೊಡನೆ ಮರೆಯುವಳು ಸೂಳೆ. ತಮ್ಮ ಸ್ಪರ್ಷ ಆಗಲೇ ಕಾಮಾಕ್ಷಿಗೆ ಮರೆವಾಗಿದೆ ಪ್ರಭು. ಗಿರಾಕಿಯ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯ ಹೆಣ್ಣು. ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಗಿರಾಕಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಾದರೆ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡು ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದಾಗಿ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಬಲಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಾದರೆ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಬಲಿಹಾಕಿ ಉಸಿರುಗಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಆ ಈ ಕಡೆ ನೋಡಲು ಬೆಳಕಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ರಾಜರೇ ಬೆಲೆಗಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಆಡಳಿತ ಇರುವುದೇ ನಿಜವಾದರೆ ತಾವು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸಬಾರದು ಪ್ರಭು” ಎಂದು ಹೇಳುವ ಸಾವಂತ್ರಿಯ ಮಾತುಗಳು ಇಡೀ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ದಿಕ್ಕಿರಿಸಿ ಮಹಿಳೆ ಅರಿವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಮಹಿಳೆ ಎಂಬುವಳು ಪುರುಷನ ಕೈಯಲ್ಲಿನ ಕಾಮದ ಗೊಂಬೆಯಾಗಿರದೆ ಅವಳಿಗೂ ಆದರ್ಶದ ತತ್ವ ಬದ್ಧತೆಗಳಿವೆ ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಪುರುಷ ಕೇಂದ್ರಿತ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಂಬಾರರು ಸಾವಂತ್ರಿಯ ಮೂಲಕ ಸ್ತ್ರೀ ಜಗತ್ತಿನ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ವಾರ್ಥಕೇಂದ್ರಿತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಜಾಗೃತಿಗೊಳಿಸಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸಾವಂತ್ರಿ ಹಾಗೂ ಬಿಜ್ಜಳನ ನಡುವಿನ ಮಾತುಕತೆಗಳು ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಾ ಸಾವಂತ್ರಿ ಹೇಳುವಂತದ್ದು, “ಶ್ರೀಮಂತನೊಬ್ಬ ಕದ್ದ ಹಣದಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಬಗ್ಗೆ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಬಾಗ,

ಜನರನ್ನು ಕೊಂದು ರಾಜನಾದವನು, ತನ್ನ ವಿಜಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಬಾಗ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದಿಂದ ಮೇಲೇರಿದ ಅಧಿಕಾರಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಬಾಗ-ನಾಚಿಕೊಳ್ಳುವರೇ ಸ್ವಾಮಿ? ಇವರೆ ನಾಚಿಕೊಳ್ಳದೇ ಇರುವಾಗ, ಕಾಯಕ ಅಂತ ಮೈಮಾರಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಗಳಿಸಿದ ಹಣದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ಕಟ್ಟುವ ನಾವು ಯಾಕೆ ನಾಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಅವರ ಜೀವನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದ ವಿಕೃತಿ ನಮ್ಮ ಜೀವನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲೇ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ಯಾಕೆ? ತಾವು ರಾಜರು ಎಲ್ಲರೂ ಗೌರವಾನ್ವಿತರಾಗಿ ಬದುಕುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ತಾವೇ ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ವೇಷಾಂತರದಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗ ನಮಗೆ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವುದು ಅಸಹಜವಲ್ಲವೆ ಪ್ರಭು?” ಎಂದು ಕೇಳುವ ಸಾವಂತ್ರಿಯ ಮಾತುಗಳು ಇಡೀ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೆಟ್ಟ ಮನಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುತ್ತ; ಸ್ತ್ರೀಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಬದುಕನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನಾದವನು ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಏನೆಲ್ಲ ಕೆಟ್ಟತನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮಹಿಳಾ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಾವಿನಿಂದ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವ ಈ ನಾಟಕವು ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಅಸಮಾನ ಮನಸ್ಥಿತಿಯ ಅಂತ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಹೆಣೆದಿರುವ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಬಲಿಪಶುವಾದ ಹೆಣ್ಣು ಜಾಗೃತಳಾದರೆ ಅದೇ ಬಲೆಯು ಬಲೆ ಹೆಣೆದವರನ್ನೇ ಬಲೆಗೆ ಕೆಡುವುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಿಜ್ಜಳನ ಅವಸಾನದ ಮೂಲಕ ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡೆಂಬ ಭೇದ-ಭಾವವನ್ನು ಅಳಿಸಲು ಬಂದಂತಹ ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ಪ್ರಭುತ್ವ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮಹಿಳೆಯು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಸ್ಪಂದಿಸದಳು ಎಂಬುದು ಈ ನಾಟಕದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಸಾತ್ವಿಕತೆಗಳು ಬಿಜ್ಜಳ ಮತ್ತು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ವೇಶ್ಯೆಯಾದ ಸಾವಂತ್ರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹಾಗೂ ಇದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ-ಅನ್ಯಾಯದ ಚರ್ಚೆಯಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ನ್ಯಾಯವೇ ಗೆಲುವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಹಿಳೆಯು ಪ್ರಭುತ್ವ ಹಾಗೂ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನಕೇಂದ್ರಿತ ಮನಸ್ಥಿತಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಸತ್ಯದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿರುವುದು ಇಡೀ ಮಹಿಳಾ ವರ್ಗದ ಸಂವೇದನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಟಕವು ಒಂದು ಕಡೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ಕ್ರಾಂತಿಯಾದರೆ, ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯ ಜಗತ್ತನ್ನು

ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾ; ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಕತ್ತಲೆಂಬ ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಬೆಳಕಿನತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಆಶಯವನ್ನು ಈ ನಾಟಕ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ (೨೦೧೮), ಶಿವರಾತ್ರಿ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು.
೨. ಜಿ. ಎಸ್. ಭಟ್ಟ (ಸಂ) (೨೦೧೮), ಕಂಬಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಿಂಬ, ತನುಮನು ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು.
೩. ಬಸವರಾಜ ಕಲ್ಲುಡಿ (ಸಂ) (೨೦೧೨), ಕಂಬಾರರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನೆಲೆ-ಬೆಲೆ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು.